

FTAXP 06.73.55

ӘОЖ 336.71

JEL L621

<https://doi.org/10.46914/1562-2959-2024-1-4-62-74>

БЕРТАЕВА К.Ж.,*¹

Э.ғ.д., профессор.

*e-mail: kul.bert@mail.ru

ORCID ID: 0000-0001-5878-3966

ОНАЛТАЕВ Д.О.,²

Э.ғ.к., профессор.

e-mail: darkhano@inbox.ru

ORCID ID: 0000-0002-4247-5288

АКИМБАЕВА К.Т.,²

докторант.

e-mail: karla74@inbox.ru

ORCID ID: 0009-0001-1793-178X

ИСАЕВА А.Т.,³

Э.ғ.к., доцент.

e-mail: Issaeva_ainur@mail.ru

ORCID ID: 0000-0002-8907-8634

¹Алматы гуманитарлы-
экономикалық университеті,

Алматы қ., Қазақстан

²әл-Фараби атындағы Қазақ

ұлттық университеті,

Алматы қ., Қазақстан

³Абай атындағы Қазақ ұлттық

педагогикалық университеті

Алматы қ., Қазақстан

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ БАНКТЕРДІ ЦИФРЛАНДЫРУ

Андатпа

Қаржы саласы, оның ішінде банк секторы дәстүрлі түрде өз клиенттері үшін инновациялық технологиялар мен цифрлық сервистерді енгізуде көшбасшы болып табылады. Цифрлық өнімдер мен шешімдер қаржылық қызметтерді тез және ыңғайлы алуға көмектеседі, ал қолжетімді және қолдануға оңай сервистер қазақстандық қаржы институттарының ажырамас бөлігіне айналады. Қазірдің өзінде банктік қызметтерді қашықтан және биометриялық технологияларды қолдана отырып алуға болады. Сонымен қатар, Қазақстанда банктердің «гибридті» клиенттерінің саны өсуде. Қазақстандық банктер банктік шотты онлайн ашу және биометриялық технологияларды (саусақ іздері, дауыс және бетті тану) пайдалану бойынша жаңа шешімдерді енгізуде. Заңды тұлғалардың банктік шотты онлайн ашу және электрондық үкімет порталы арқылы оларды мемлекеттік тіркеу кезеңінде міндетті сақтандыру шартын жасасу үшін сервис іске қосылды, яғни жаңадан құрылатын заңды тұлға бір электрондық рәсім шеңберінде мемлекеттік тіркеуден өте алады, осындай сервисті ұсынатын екінші деңгейдегі банктердің бірінде өз қалауы бойынша банктік шот аша алады. Осылайша, қаржылық қызметтердің жаңа цифрлық жүйесін қалыптастыру процесі белсенді жүріп жатыр. Қазақстанның банк жүйесін цифрландыру процесін зерттеудің ғылыми жаңалығы мынада: авторлар цифрландыру және жаңа ақпараттық өнімдерді қолдануда екінші деңгейдегі қазақстандық банктердің қызметін жетілдіру бойынша нақты ұсынымдар ұсынады. Атап айтқанда: шағын және орта бизнеспен айналысатын компаниялар мен кәсіпорындар үшін нақты цифрлық стратегияны әзірлеу, өйткені қазіргі уақытта олар кибер қауіптерге және жаңа (disruptive) технологиялардың тәуекелдеріне байланысты белгілі бір теріс сын-қатерлер. Цифрландыру процесін тұрақты дамыту үшін ұзақ мерзімді инновациялық даму институттарын құру және нақты сектордағы нақты жобалардан тұратын бағдарламаның прагматикалық басталуын қамтамасыз етеді. Зерттеудің практикалық маңыздылығы екінші деңгейдегі қазақстандық банктерге Open API және Open Banking және т.б. сияқты жаңа ақпараттық өнімдерді енгізуді жалғастыруға бағытталған. Авторлар қазақстандық

банк жүйесіндегі ағымдағы ахуалды талдау негізінде ғылыми зерттеудің негізгі мақсаты болып табылатын және оның нәтижелерінің тәжірибелік маңыздылығын көрсететін банктік шотты онлайн ашу бойынша жаңа шешімдерді белсенді түрде енгізуді ұсынады.

Тірек сөздер: банк секторы, цифрлық қаржы, банктерді цифрландыру, интернет-банкінг, мобильді банктік қосымшалар, цифрлық банкінг.

Кіріспе

Қазіргі уақытта Қазақстанда клиенттерге қашықтықтан банктік қызмет көрсету – интернет-банкінг қызметтері, мобильді банктік қосымшалар қарқынды дамып келеді, олар арқылы төлемдерді қашықтан жүргізуге, қызметтерге ақы төлеуге және екінші деңгейдегі банктердің өзге де сұранысқа ие өнімдеріне қол жеткізуге болады. Бұл жүйелерде 9 миллионнан астам қолданушы тіркелген, олардың шамамен 30%-ы үнемі операцияларды жүргізеді. Интернет және мобильді банкінг жүйелері арқылы операциялардың көлемі қазір POS-терминалдар арқылы қолма-қол ақшасыз төлемдердің көлемінен асып түсті. Күн сайын елімізде цифрлық банкінг жүйелері арқылы 6 млрд. теңгеге жуық сомаға халықтың 400 мыңнан астам қолма-қол ақшасыз транзакциялары жүргізіледі, бизнес субъектілерінің қаржылық транзакцияларының 70%-ы электрондық банк сервистері арқылы да жүргізіледі [1].

Қазақстан Республикасы Ұлттық банкі екінші деңгейдегі банктермен бірлесіп қаржы секторын одан әрі цифрландыру мақсатында жаңа заманауи мүмкіндіктерге жауап беретін бірнеше жобаны іске асыру бойынша жұмыстар жүргізуде. Бұл қаржылық және мемлекеттік қызметтерді көрсету процесін автоматтандыру үшін қаржы ұйымдарының мемлекеттік органдармен электрондық өзара іс-қимылына көшу, клиенттерді қашықтықтан сәйкестендіру тетігін енгізу, жедел төлемдер үшін инфрақұрылым құру және басқа да бірқатар инфрақұрылымдық шаралар, соның ішінде перспективада электрондық қаржылық қызметтердің ашық экожүйесін құруға бағытталған [2].

Ағымдағы сәтте барлық қазақстандық банктер тарапынан мемлекеттік органдарға бюджетке қабылданған төлемдер туралы хабарламаларды жолдау бойынша төлем басталған сәттен бастап 15 минут ішінде сервис іске асырылды, бұл қажетті мемлекеттік қызметтер көрсетуді жеделдетуге мүмкіндік береді. Төлемдерді автоматты есепке алуды және орындауды іске асыру үшін банктердің әкімшілік айыппұлдар, салықтық берешек және әлеуметтік төлемдер бойынша берешек және мемлекеттік органдар жүйелеріндегі өзге де ақпарат туралы ақпаратқа қол жеткізуін іске асыру бойынша бірқатар интеграциялық процестер іске асырылады.

Материалдар мен әдістер

Қазақстандағы клиенттерге банктік қызмет көрсету үдерістерінің цифрлық трансформациясын қамтамасыз ету мақсатында зерттеушілер қазіргі уақытта банктік қызмет көрсетудің негізгі үлгілерін зерделеу мәселелеріне көп көңіл бөлмейді. Цифрлық банктік қызмет көрсетудің теориялық дерекқорының жеткіліксіз пысықталуы қазақстандық банк қызметінің контурлық және тиімді дамуын қолдайды. Осыған байланысты Цифрлық банктік қызмет көрсету моделіне параметрлерді бөлу мақсатында ұсынылған іс-шаралар қазақстандық және ресейлік авторлардың ғылыми және практикалық еңбектерін зерттеуге негізделді. Мысалы, қазақстандық ғалым Г.С. Маргацкая банктер клиенттері мен нарықтың басқа да қатысушыларын қашықтан қосу тетіктерінің дамуын айқындайтын инновациялық сервистер мен жаңа цифрлық қаржы құралдарын зерттеді, қаржы нарығының қалыптасқан архитектурасына талдау жүргізді және оның дамуындағы қаржылық технологиялар компанияларының ролін анықтады.

Басқа қазақстандық авторлар Г.М. Дүйсен, Д.А. Айтжанова өздерінің ғылыми еңбектерінде цифрлық қоғамды дамыту, цифрлық банктік қызмет көрсету және халықтың сауаттылығын арттыру үшін салалық бөліністе ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласындағы мамандар мен басқарушы кадрлар қажет деп мәлімдейді.

Қазіргі жағдайда банктік қызметтерді цифрландыру жөніндегі жобаларда басымдықтарды таңдау мәселелері, сондай-ақ шағын және орта бизнеспен айналысатын компаниялар мен кәсіпорындар үшін цифрлық стратегияны әзірлеуге байланысты мәселелерді қазақстандық ғалым-экономистер мен практиктер зерттеді: Макыш С.Б., Бертаева К.Ж., Исакова З.Д., Крупина Е.М., Кабдулшарипова А.М. және т.б.

Қазақстанда банк саласындағы цифрлық технологиялардың дамуы мен интеграциясына ықпал ететін факторлар сияқты түрлі іс-шаралар белсенді түрде өткізілуде. Мұндай іс-шаралар әзірлеушілер, кәсіпкерлер және сарапшылар арасындағы инновациялар мен ынтымақтастыққа, мәселелерді шешуге және цифрлық шешімдерді қолдана отырып, жаңа тәсілдерді табуға мүмкіндік береді. Мұны ресейлік сарапшы, «СКМ» Ашық акционерлік қоғамының Ақпараттық технологиялар департаментінің директоры А. Родионов растады.

Сонымен қатар, зерттелетін мәселенің әдіснамалық мәселелерін негіздеу және шешу кезінде авторлар қазіргі экономикалық теория мен қаржылық доктриналардың іргелі ережелеріне сүйенгенін атап өту керек. Зерттеу жүйелік талдауға негізделді, нақты мәселелерді шешуге салыстырмалы, статистикалық және графикалық талдау, рейтингілеу, топтау әдістерін қолдану арқылы қол жеткізілді.

Нәтижелер мен талқылау

Ғылыми мақаланың авторлары қазақстандық банк жүйесінде цифрландыру процесінің дамуын талдау негізінде таяу болашақта Қазақстанда және оның өңірлерінде екінші деңгейдегі банктер бөлімшелерінің санының күрт төмендеуі күтілетінін анықтады. Екінші деңгейдегі қазақстандық банктер үшін бұл операциялық шығыстардың төмендеуіне айналады, клиент үшін – жалпыға бірдей цифрландыру қарыз қаражатының қолжетімділігін және ең алдымен, пайыздық мөлшерлемені арттыруы тиіс.

Екінші деңгейдегі қазақстандық банктерді цифрландыру процесінің жай-күйіне талдау жүргізбес бұрын, әлемдік тәжірибеге жүгінейік, бұл ғылыми мақала авторларына белгілі бір қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, қазіргі уақытта Әлемдік банк жүйесі цифрлық трансформацияға байланысты үлкен өзгерістерге ұшырауда және цифрлық болашақта үнемі бәсекеге қабілетті болуға ұмтылатын дәстүрлі банктер жаңа цифрлық технологияларды іздеуде үлкен күш салуда, бұл оларға өз клиенттерінің қажеттіліктерін қанағаттандыруда серпінді, жедел және тиімді болуға мүмкіндік береді. Қаржы технологияларының қарқынды дамуы жаңа буын банктерінің – цифрлық банктердің пайда болуына әкеледі, олардың көпшілігі бөлшек клиенттерге бағытталған. Цифрлық банктер фронт-офистерсіз (бөлімшелерсіз) форматқа ие, қызметтерді көрсету үшін мобильді қосымшалар мен сайттар пайдаланылады. Оларды көбінесе онлайн-банктер немесе тікелей банктер деп атайды, мысалы, Ұлыбританияда олар challenger banks деп аталады, бұл «үміткер банк» дегенді білдіреді [3]. Жаңа цифрлық банктер ұсынатын банктік қызметтердің тізімі әр түрлі және қаржылық технологиялар компанияларының қызметтеріне ұқсас: шоттар бойынша операциялар, несие беру, инвестициялар, депозиттермен жұмыс. Ең танымал жаңа цифрлық банктердің қатарына Citibank, Atom, Monza және Revolut (Ұлыбритания), number 26 және Fidor Bank (Германия), Saxo Bank (Дания), Moven (АҚШ), Nemea (Мальта), WeBank және MyBank (Қытай), Tinkoff Bank (Ресей), Ferratum (Финляндия), Morning (Франция) [4] (1-сурет).

Цифрлық банкингті дамытудың халықаралық тәжірибесін зерделеу цифрлық банк тұтынушы, инвестор және банктің өзі тұрғысынан қаржылық мүмкіндіктердің заманауи жиынтығына ие банк екенін көрсетеді, бұл 1-ші суретте көрсетілген. Бұл аталған фактіні қазақстандық екінші деңгейдегі банктер де қабылдауы керек.

Әлемдік банк жүйесіндегі жаңа цифрлық банктердің негізгі артықшылықтарынан басқа, атап айтқанда: – клиент жер шарының кез келген жерінен 24/7 режимінде банк қызметтеріне қол жеткізе алады; бөлімшелерді тарату шығындарды азайтады, ал операциялық шығындарды азайту банк қызметтерінің құнын төмендетеді; клиенттердің уақыты үнемделеді, олар барлық операцияларды үйде және ыңғайлы уақытта орындайды, сонымен бірге интернет желісі

арқылы клиенттердің аумақтық қолжетімділігі кеңейеде; қызмет көрсетудің ыңғайлы деңгейін ұсынатын заманауи технологиялық дамыған ұйым ретінде банктің имиджі қалыптасады, яғни мұның басты артықшылығы – олардың төмен тарифтерін белгілеу, қызмет көрсету жылдамдығы мен қауіпсіздігін арттыру, клиент үшін операцияларды орындау мерзімдерін барынша азайту мүмкіндігінде. Цифрлық банктердің тағы бір ерекшелігі – әлеуметтік желілерге интеграциялау және оларға негізделген цифрлық маркетинг [6] (2-сурет).

Сурет 1 – Цифрлық банкинг мүмкіндіктерінің негізгі жиынтығы

Ескертпе: [5] дереккөз негізінде авторлармен құрастырылды.

Сурет 2 – Дәстүрлі банктердің цифрлық трансформациясының негізгі бағыттары

Ескертпе: [7] дереккөз негізінде авторлармен құрастырылды.

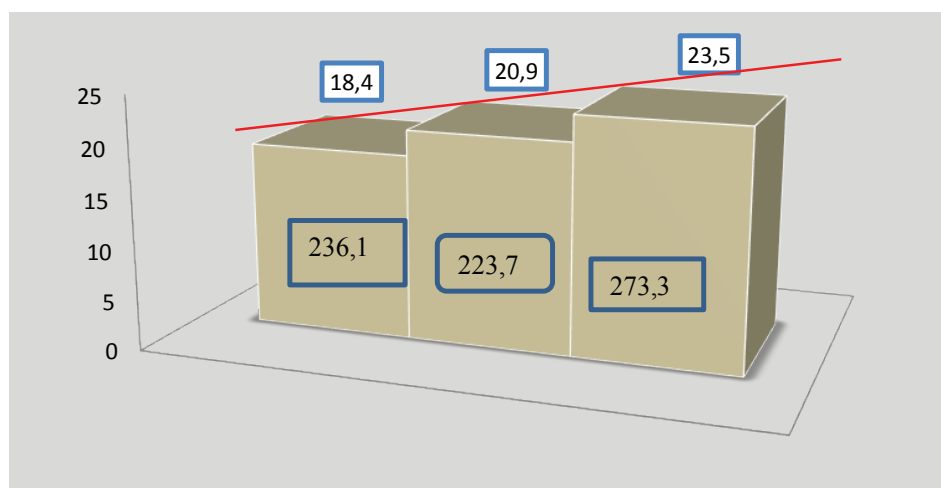
Бірақ цифрлық банкинг енді тұтынушымен цифрлық байланыс арналары ғана емес, бұл тұтынушылардың сұраныстарын тәулік бойы қанағаттандыратын цифрлық өнімдер болып табылады. Ал, бұған қатысушылар жаңа және жетілдірілген тұтынушы тәжірибесін және қызметтер мен қызмет көрсетулерді жылдамырақ, әрі тиімдірек ұсынады. Банктік қызмет көрсетудің цифрлық моделінің күшіне ену кезеңі ұялы телефондағы банктің веб-қосымшасы арқылы байланыстың кері нысаны, әлеуметтік медиа алаңдары, сондай-ақ сату орындарында, бөлімшелерде және өзіне-өзі қызмет көрсету құрылғыларында клиентпен интерактивті бейне байланыс сияқты байланыс әдістерінің пайда болуымен сипатталады.

Жетекші әлемдік рейтингтік агенттіктердің болжамы бойынша, 2025 жылға қарай әлемдік экономиканың төрттен бірінен астамы цифрлы болады және мемлекетке, бизнеске және қоғамға тиімді өзара іс-қимыл жасауға мүмкіндік беретін банк жүйесін цифрландыру техноло-

гияларын енгізу барған сайын ауқымды және серпінді үдеріске айналуға. Әлемнің 15-тен астам елі банк жүйесін цифрландырудың ұлттық бағдарламаларын жүзеге асырады: Дания, Норвегия, Ұлыбритания, Канада, Германия, Сауд Арабиясы. Сандық банктік трансформация технологиялары, краудсорсинг, жедел онлайн несиелеу, қашықтан сәйкестендіру, электрондық төлем жүйелері және басқа да цифрлық банктік қызмет көрсетулер Үндістанда, Ресейде, Қытайда, Оңтүстік Кореяда, Малайзияда, Сингапурда, Австралияда, Жаңа Зеландияда және т.б. елдерде енгізілген [8].

Банк қызметтері нарығын цифрландыру банктердің инвестициялық және бизнес-процестерін өзгертеді және олардың клиенттерге қызмет көрсету тәсілдерін де жақсартады, өйткені цифрлық банкті құру бұл – процестерді оңтайландыру, жаңа ұйымдастырушылық мәдениет және банк және қаржы өнімдерін нарыққа шығару жылдамдығын, сонымен қатар ұсыныстарды жекелендіруді қолдауға мүмкіндік беретін икемді ақпараттық технологиялар шешімдері болып табылады. Цифрландыру міндеттері жаңа цифрлық экономиканың сын-қатерлеріне жауап беретін бірыңғай банктік платформа шеңберінде жинақталады. Қазіргі уақытта әлемдік тәжірибеде банктер «цифрлық банк» бизнес-моделін дамытуға үлкен инвестициялар салуда. Әлемде қазірдің өзінде жұмыс істеп тұрған цифрлық банктер өз өнімдері мен қызметтерінің көп бөлігін цифрлық арналарды пайдалана отырып цифрлық түрде ұсынады. Мұндай банктердің инфрақұрылымы цифрлық коммуникациялар үшін оңтайландырылған және технологиялардың тез өзгеруіне дайын болып келеді.

Технологиялар ұзақ уақыт бойы қаржы секторын дамытудың ажырамас бөлігіне айналды және банк құрылымдары тарапынан оларға деген көзқарас біртіндеп өзгеруде. Бірнеше жыл бұрын банктің өзі үшін осы немесе басқа қызметтің пайдасы туралы мәселе бірінші орынға шыққан еді. Бүгінгі таңда банктер мен технологиялық компаниялар арасындағы шекаралар анық емес болып отыр, көптеген цифрлық қызметтердің функционалдығы барған сайын бірдей бола бастаған кезде клиент үшін құндылық мәселесі бірінші орынға шығады. Алайда, бұл салада қаржылық құрылымдар бірқатар алға жылжуларға ұмтылуы тиіс. Мысалы, зерттеушілердің 2023–2027 жылдарға арналған нарықтық болжамдарына сәйкес 2027 жылға қарай open banking төлем операцияларының әлемдік көлемі 2023 жылмен салыстырғанда 57 млрд АҚШ долларынан 330 млрд АҚШ долларына өскенін байқаймыз. Ал, алдағы төрт жылда open banking пайдалануы бойынша 470%-ға өседі, бұл ретте ашық банктер арқылы жасалатын API (қолданбаларды бағдарламалау интерфейсі) қоңырауларының саны 2023 ж. 102 млрд АҚШ долларынан 2027 жылға қарай 580 млрд АҚШ долларын жетуі көзделген (3-сурет).

Сурет 3 – Банкаралық ақша аудару жүйесі және банкаралық клиринг жүйесі арқылы транзакциялар

Ескертпе: ҚР-сы Ұлттық банкі мәліметтері негізінде авторлармен құрастырылды.

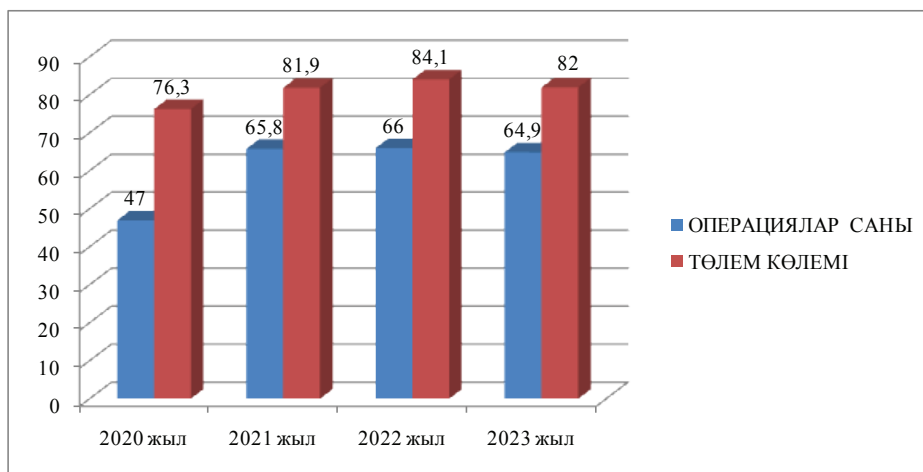
Клиенттің жаңа қызметке бейімделуі неғұрлым оңай және жылдам болса, соғұрлым жоғары адалдыққа сенуге болады. Жақында Алматыда өткен Profit Finance Day конференциясында айтылған мәліметтерге сәйкес, 2035 жылға қарай онлайн-сервистерді пайдалана отырып, барлық транзакциялардың 90%-ы жүзеге асырылатын болады, қаржы қаражатының 30%-ы онлайн-сервистердің көмегімен бөлінетін болады және банктердің міндеті құбылмалы кезеңде өз орнын табуға икемделу болып табылады [9]. Бүгінгі таңда Қытайда қаржылық инновациялардың ену деңгейі 69%, Ресейде – 43%, Қазақстанда – 21% құрайды, сондықтан банктер мен басқа да қаржы институттарын цифрландыру процесінің одан әрі өсуінің елеулі әлеуеті туралы айтуға болады. Мәселе осы әлеуеттің қаншалықты тиімді және дұрыс іске асырылатындығында [10].

Сонымен қатар, авторлар банк секторын ауқымды цифрландырудың кері жағы да бар екенін, яғни цифрлық сервистерді жүзеге асыру және цифрлық банк өнімдерін ұсыну кезінде қауіпсіздікті қамтамасыз ету қажеттілігімен байланысты үлкен проблема туындайтынын атап өтті. Баршаға белгілі болғандай киберқылмыскерлер жыл сайын әлемге клиенттердің банктік шоттары мен қаржы институттарының дерекқорларына қол жеткізудің ондаған жаңа тәсілдерін ойлап табуда.

ApplePay-дің іске қосылуы күтілетін оқиғалардың бірі болуда және бұл өз кезегінде дәстүрлі қаржы нарығына қиындықтар туғызады. Қазақстанда ApplePay енгізілгеннен кейін осы функцияны пайдалана бастаған клиенттер арасында қолма-қол ақшасыз операциялардың саны мен көлемі 2 есеге өсті. Нарықтың кейбір қатысушылары Apple-дің одан әрі кенеюіне қауіп төндіреді, ол өзінің виртуалды картасын шығаруға және қаржылық технологиялар сегментіндегі позицияны нығайтуға ниет білдіруде. Басқалары QR төлемдері енуінің өсуі, ApplePay негізінен early adopters (жаңа өнімді немесе технологияны басқалардан бұрын қолданатын адамдар, біздің жағдайда жаңа банктік өнімдер) деп аталады, олар бұрын қолма-қол ақшасыз төлемдерді таңдаған. Жаһандық мағынада банктер де, жаңа форма факторлары да кәшпен күресудің ортақ мақсатын көздейді, яғни оларға жылдам қол жеткізу үшін уақытша немесе жиі қолданылатын файлдарды сақтайды.

Жедел төлемдер жүйесін ұйымдастыру үшін банктердің әртүрлі қашықтықтан қызмет көрсету арналарын пайдалана отырып, жеңілдетілген идентификатор – ұялы телефон нөмірі бойынша жылдам режимде әртүрлі банктердің клиенттері арасында төлемдер мен ақша аударымдарын жүргізуді қамтамасыз ету бөлігінде банктер үшін жаңа есеп айырысу, яғни клирингтік тетік енгізілуде. Бұл қаржы ұйымдары көрсететін цифрлық қызметтер спектрін кеңейтуге, оның ішінде осындай қызметтерді ұсынатын банктердің мобильді қосымшаларын пайдаланудың өсуіне, бүкіл қаржы секторы қызметтерінің қолжетімділігі мен сапасын арттыруға ықпал етеді.

Аталған жобаларды іске асыру қаржы секторындағы сервистер деңгейін сапалы арттыру үшін интеграцияланған цифрлық ортаны, қаржы институттарының, клиенттер мен мемлекеттік органдардың тиімді өзара іс-қимылын құруға негіз болады (4-сурет).

Сурет 4 – Онлайн-банкинг арқылы қолма-қол ақшасыз операциялардың үлесі, %

Ескертпе: ҚР-сы Ұлттық банкі мәліметтері негізінде авторлармен құрастырылды.

Айта кету керек, жыл сайын әлем елдері сияқты Қазақстанның алдында белгілі бір сын-қатерлер орын алуда. Олардың ішінде киберқауіптер мен жаңа технологиялардың тәуекелдері (disruptive) негізгі орындардың бірін алады. Сондықтан шағын және орта бизнес өкілдері нақты цифрлық стратегияны құруы керек. Компаниялардың қазіргі қаржылық және нарықтық ортадағы орны осыған байланысты болады. Жаңа инновациялық өнімдер мен қызметтерді құрудағы және ВІ құралдарын енгізудегі жоғары басымдықты шамамен 53% компаниялар көрсетіп отыр [11].

Жаңа технологияларға деген қызығушылыққа келер болсақ, қазақстандық компаниялар бірінші кезекте келесілерді атап өтеді: Big Data (75%), бұлтты технологиялар (45%), блокчейн (40%) және заттар интернеті (30%) [12].

Экономиканың қаржы және банк секторларындағы соңғы жылдардағы ең маңызды тренд интернет және мобильді қосымшалар арқылы онлайн-қызметтерді ұсыну келіп шығады. Бүгінгі таңда Қазақстанның барлық банктерінде қашықтан банкинг жүйесі енгізілді. Мобильді банкинг қызметтерін банктердің 60%-ы ұсынады, олар банктердің барлық клиенттік базасының 90%-ы қызмет етеді. Бұл жүйелерде шамамен 10 миллион қолданушы тіркелген, олардың шамамен 30%-ы тұрақты түрде операциялар жүргізеді [13].

Күн сайын халық цифрлық банкинг арқылы 6 миллиард теңге сомасына 400 мың транзакция жүргізеді. Бизнес субъектілерінің қаржылық операцияларының жетпіс пайызы қашықтықтан қызмет көрсету арқылы жүргізіледі.

Клиенттерге қызмет көрсетуді оңтайландыру үшін мемлекеттік органдармен электрондық өзара іс-қимылға көшу іске асырылуда. Бүгінгі күні мемлекеттік органдармен өзара іс-қимыл жасай отырып, банктердің бірқатар жаңа сервистері енгізілді, оған мыналар кіреді: Мемлекеттік қызметтерді жедел көрсету үшін төлем басталған сәттен бастап 15 минут ішінде банктердің бюджетке қабылданған төлемдер туралы ақпаратты мемлекеттік органдарға беруі; заңды тұлғаларға электрондық үкімет порталы арқылы мемлекеттік тіркеу кезеңінде банктік шот онлайн ашу, қазіргі уақытта 4 банк осы сервис арқылы қаржылық қызметтер көрсетеді, сондай-ақ әкімшілік айыппұлдар, салық берешегі бойынша ақпаратқа жедел қол жеткізу үшін банктерді мемлекеттік органдар жүйелерімен интеграциялау бойынша жұмыстар жалғасуда.

Қаржы және банк секторлары үшін ең өзекті мәселе клиенттерге қаржылық қызмет көрсету кезінде талап етілетін қағаз анықтамаларды алып тастау болып қала береді. Қазақстан азаматтары қазір қаржы ұйымдарына анықтамалар мен мәліметтердің 40-қа жуық түрін қағаз жүзінде ұсынады. Бұл ақпараттың барлығы мемлекеттік органдардың жүйелерінде бар және қаржы ұйымдары оларды тікелей мемлекеттік базалардан ала алады.

ҚР-сы Ұлттық банкі жаңа технологияларды енгізуге байланысты жобаларды да іске асыруда. Баршаға белгілі болғандай, 2018 жылдың наурыз айының соңында блокчейн технологиясы негізінде «Invest Online» жүйесі іске қосылды. Осы платформаның көмегімен клиенттер Ұлттық банктің бағалы қағаздарына онлайн-режимде қаражат салады. Бүгінгі таңда осы жүйеде сатылған бағалы қағаздардың көлемі 145 миллион теңгеден асты [14].

Бағдарламаны әзірлеу кезінде Үкімет Қазақстан экономикасы үшін цифрлық дәуірдің жаһандық сын-қатерлері мен мүмкіндіктерін ескерді. Осыған байланысты екі бағыт анықталды: цифрландыру процесін тұрақты дамыту үшін ұзақ мерзімді инновациялық даму институттарын құру және нақты сектордағы нақты жобалардан тұратын бағдарламаның прагматикалық басталуын қамтамасыз ету.

Бүгінгі таңда заңды тұлғалардың барлық төлемдерінің 70%-дан астамы және еліміздегі жеке тұлғалардың барлық төлемдерінің 50%-ы қашықтықтан байланыс арналары арқылы жүргізіледі. Интернет-банкинг жүйесі түріндегі өз әзірлемелерінде екінші деңгейдегі барлық қазақстандық банк бар. Осылайша, олардың клиенттері әлемнің кез келген жерінде, интернетке қосылған жерде өз қаржысына қашықтан қол жеткізе алады. Жалпы, бизнестің де, жалпы қаржы секторының да жетістік критерийлері басқа санаттармен өлшенеді. Мемлекет бұл жаңа ойын ережелері мен цифрландырудағы жетістіктерді банк саласы әрқашан жетекші орынға ие екендігімен келісе отырып мойындайды.

Қазақстандағы мобильді банкинг елдің бүкіл қаржы жүйесінің ажырамас бөлігіне айналғаны белгілі. Көптеген отандық банктер әртүрлі уақыт кезеңдерінде өздерінің мобильді қо-

сымшаларын іске қосты. Біз негізінен Қазақстанның клиенттік базасының 75%-ын қамтыған ірі ойыншылар туралы айтып отырмыз. Қазіргі уақытта 2 миллионнан астам қазақстандықтардың смартфондарында мобильді банкингі үнемі қолдануы ешкімді таң қалдырмайды. 2022 жылдың қорытындысы бойынша интернет және мобильді құрылғылар арқылы жеке тұлғалардың төлем көлемі 2,3 есеге ұлғайып, 934 млрд. теңгені құрады. 2023 жылдың бірінші жарты жылдығының қорытындысы бойынша банктердің онлайн-сервистерін белсенді пайдаланушылардың саны 22 миллионға дейін өсті.

2023 ж. 1 желтоқсандағы жағдай бойынша Ranking.kz тәуелсіз агенттік өткізген рейтингте бірінші орынды «Kaspi.kz супер қосымшасы» арқылы Kaspi банкі сақтап қалды. Танымалдық рекордынан басқа, Google Play мәліметтері бойынша бұл қосымша 10 миллионнан астам рет жүктелген, бұл да абсолюттік рекордты құрап отыр. Сонымен қатар, қосымшаның балы 5-тен 4,7 баллды құрады, бұл үздік ондықтың ішіндегі ең жақсы көрсеткіш.

Танымалдығы бойынша екінші орында Halyk Kazakhstan қосымшасы бар Halyk банктің мобильді қосымшасы тұр. Ол да барлық уақытта 10 миллионнан астам рет жүктелді, бірақ қосымшаның балы небәрі 2,9 баллды құрады.

Үздік үштікті Bereke Bank АҚ-ның B-Bank қосымшасы алуда. Google Play қосымшасы 4,2 балл алды, жүктеу саны әзірге 500 мыңнан сәл асады.

Әрі қарай, Apple App Store дүкеніндегі ең танымал мобильді қосымшалардың рейтингісін қарастырсақ. Мұнда жағдай алдыңғыға ұқсас келеді. Рейтингте де «Kaspi.kz супер қосымшасы» көш бастап тұр. Сервисті жүктеудің саны туралы ақпаратты бермейді, сонда да қосымшаның балы көрсетілген: 5-тен 4,9 балл, бұл сегменттің қосымшалары арасындағы максималды көрсеткішті құрайды.

Halyk Kazakhstan 3 баллмен екінші орынды иеленді. Үздік 3-тікті B-bank 4,5 баллмен жабады. Ал, бірінші бестікке BCC.KZ және Jusan мобильді қосымшалары енеді [15].

Банктердің клиенттермен қарым-қатынасы соңғы жылдары жаңа деңгейге көтерілді. Қаржы институттары біртіндеп 24/7/365 форматында онлайн режимінде клиенттерге қызмет көрсетуге көшуде. «Банк-клиент» жұбындағы осы ынтымақтастықтың шарттары соңғысын белгілейді. Қазақстан әлемдік трендтерге сәйкес келешекте елордада және өңірлерде екінші деңгейдегі банктер бөлімшелерінің санының күрт төмендеуін күтуде. Екінші деңгейдегі қазақстандық банктер үшін бұл операциялық шығыстардың төмендеуіне айналады, клиент үшін – жалпыға бірдей цифрландыру қарыз қаражатының қолжетімділігін және пайыздық мөлшерлемені арттыруы тиіс.

Банк секторын ауқымды цифрландырудың да кемшілігі бар. Электрондық төлемдердің оң қырларының артында көптеген жылдар бойы келе жатқан бір үлкен мәселе бар – қауіпсіздік. Киберқылмыскерлер жыл сайын әлемге клиенттердің банктік шоттары мен қаржы институттарының дерекқорларына қол жеткізудің ондаған жаңа тәсілдерін көрсетуде.

Ашық мәліметтерге сәйкес, 2022 ж. әлем интернетте 12,5 трлн сағаттан астам уақыт өткізді. Орташа пайдаланушы интернетке күніне жеті сағат жұмсаса, оның бесеуі ұялы телефонда болуда. Банктер өз клиенттерінің соңынан ереді деген жалпы сөз тіркесіне сүйене отырып, осы ретте банк секторы тез цифрлануда.

Қазақстанда цифрландыру қатар жүруде. Төменгі деңгейде екінші деңгейдегі қазақстандық банктер мобильді банкингі көбірек пайдаланады, ал жоғарғы деңгейде ҚР-сы Ұлттық банкі бұл процесті батыл түрде жеделдетуде. 2023 ж. ақпанында ҚР-сы Ұлттық банкі мен Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі Бәсекелестікті қорғау және дамыту агенттігінің қатысуымен 2023–2025 жылдарға арналған Open API және open banking даму тұжырымдамасын бекітті [16].

Open Banking (ашық банктік қызметтер) бұл – банктерге өз клиенттерінің деректеріне үшінші тараптарға соңғысының келісімімен қол жеткізуге мүмкіндік беретін идеологияның бір түрі. Open banking-ті іске асыру open API технологиясын қолдануға негізделген – банктер мен үшінші тұлғалар, көбінесе қаржы және техникалық компаниялар арасында ақпарат алмасудың халықаралық танылған хаттамасымен жүзеге асырылады. Ашық банкингінің стратегиялық мақсаты – банк жүйесінде бәсекеге қабілетті және инновациялық ортаны құру болып табылады. Техникалық тұрғыдан алғанда, бұл қаржы институттары мен жеке тұлғалар үшін біртұтас

желіге айналатын мүлдем жаңа қызметтерді құру. Ашық банкинг тұжырымдамасындағы API технологиясының негізгі мүмкіндіктері шоттарды біріктіру, жеке қаржыны басқару, несиелік тәуекелді жылдам бағалау, жазылымдарды басқару, жаңа шоттарды ашу және т.б. клиенттердің әрекеттерін талдау арқылы банктер мен қаржылық және техникалық компаниялар оны тез жеткізу үшін банктік өнімге деген мүмкіндіктерін болжай алады.

Қорытынды

Екінші деңгейдегі қазақстандық банктердің қызметіне жүргізілген талдау олардың дайын болмауының, оpen API-дің шектеулі немесе тестілік дамуының себептері заңнамалық шектеулер, ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдері, тиісті инфрақұрылымның жоқтығы болып табылатынын көрсетті. Реттеушілер тарапынан оpen API-ді қолдау және дамыту ретінде клиенттерді сәйкестендіру және шарттарға қол қою рәсімдерін жеңілдету, бағдарламалық қамтамасыз етуге қойылатын талаптардың міндетті ерекшелігін енгізу, оpen banking-ті және сынақ ортасын енгізу үшін технологиялық инфрақұрылым құру, сондай-ақ ақпараттық қауіпсіздік жөніндегі талаптарды ресімдеу ұсынылады.

Сондай-ақ, Қазақстанның қаржы жүйесінің кибер тұрақтылығын қамтамасыз етудің негізгі элементтері ҚР-сы Ұлттық банкі тарапынан реттеуші, киберқауіпсіздік жөніндегі үйлестіру орталығы, қаржы-банк жүйесінің қатысушылары және кибершабуылдарға қарсы іс-қимылда жинақталған тәжірибесі бар шетелдік әріптестер болып табылатынын атап өткен жөн. Бұл ретте құзыретті және құқық қорғау органдарының қатысуы да қажетті шарт болып табылады.

1. Біздің ойымызша, белсенді түрде дамып келе жатқан онлайн-банкинг бағытындағы тағы да тұжырымдама ол цифрлық кеңсе болып табылады. Банктер цифрлық қызметті клиентпен өзара әрекеттесудің негізгі арнасы ретінде қарастырады. Өз кезегінде, клиенттер филиалдарға бармай-ақ цифрлық технологиялар арқылы банктермен көбірек қарым-қатынас жасайды. Бірақ заңнамалық шектеулерге байланысты жақын арада банктік қызметтерді цифрландырудың толық процесі күтілмейді. Сондықтан, күрделі банктік өнімдер бойынша кеңес алу үшін клиенттер әлі де кеңсеге жүгінуді жөн көреді.

2. Шағын және орта бизнеспен айналысатын компаниялар мен кәсіпорындар үшін нақты цифрлық стратегияны әзірлеу қажет, өйткені қазіргі уақытта кибер тәуекелдер мен жаңа (disruptive) технологиялардың тәуекелдеріне байланысты белгілі бір теріс сын-қатерлер орын алуда.

3. Екінші деңгейдегі қазақстандық банктер, әдетте, банктік қызметтерді цифрландыру жөніндегі жобаларды таңдауда өте сақ болғандықтан, цифрлық дәуірдің Қазақстан экономикасы үшін көтеріп отырған жаһандық сын-қатерлері мен мүмкіндіктері ескерілуде. Осыған байланысты екі бағыт анықталады: цифрландыру процесін тұрақты дамыту үшін ұзақ мерзімді инновациялық даму институттарын құру және нақты сектордағы нақты жобалардан тұратын бағдарламаның прагматикалық басталуын қамтамасыз ету.

4. Әлемдік тәжірибеге сүйене отырып, Қазақстанда ашық банкингті енгізуді орталықтандыру бағдарламасын әзірлеу қажет және ол өз кезегінде оң нәтиже беруі тиіс. Осылайша, 2027 ж. Еуропадағы API-дің үлесі жалпы әлемдік мөлшердің 70%-ын құрайды деп болжануда. Еуропа барлық аймақтардағы API байланыстарының ең тиімді реттелген жиынтығына ие, өйткені ол оpen API-ді заңнамалық деңгейде стандарты түрде енгізді. Қазіргі уақытта оны жүзеге асыру жетілдірілуде және несие карталары мен ипотека сияқты банктік қызметтердің көбірек санын қамтиды, бұл олардың провайдерлері үшін жаңа қызметтерді зерттеуге айтарлықтай мүмкіндіктер туғызады.

5. Технологиялылықты қамтамасыз етуге және тұтынушылардың құқықтарын қорғауға баса назар аударып отырып, банк секторын цифрлық трансформациялауды жүйелі және кезең-кезеңімен дамытуды жалғастыру мақсатында біздің ойымызша, банк клиентіне көптеген шоттарды басқаруға және тұрақты төлемдер мен аударымдар жүргізуге, қаржылық есептілікті оңтайландыруға, кірістер мен шығыстарды талдауға, банк клиентіне тұрақты төлемдер мен аударымдар жүргізуге мүмкіндік беретін Open API және Open Banking сияқты жаңа ақпараттық өнімдерді енгізуді жалғастыру қажет.

Сондай-ақ, осындай үлкен деректерді өңдеуді жеделдетуге (Big Data) байланысты жаңа ақпараттық өнімдер ұсынылады, ал бұл өз кезегінде клиенттердің мінез-құлқындағы заңдылықтарды уақытылы анықтауға, банктің немесе қаржылық компанияның жұмыс процесінде қателіктер қаупін азайтуға көмектеседі.

Қаржы технологияларындағы омниканалдылық, яғни банк қызметтерін пайдаланушылармен өзара іс-әрекет ету кедергілерінің төмендеуі – Қазақстанның банк жүйесінде тағы да бір жаңашылдықтың туындауын көрсетеді. Бұл клиентпен өзара әрекеттесудің бір арнасынан қарапайым ауысу ғана емес, сонымен қатар банктік және төлем құралдарын әр түрлі құрылғыларда қосымша қиындықтарсыз пайдалану мүмкіндігімен түсіндіріледі.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Благоев В.И., Шустова Е.П. Оценка качества услуг интернет банкинга на примере банков Казахстана // Наука о человеке: гуманитарные исследования. – 2022. – № 4. – С. 139–147.
- 2 Асланова Н. Цифровизация в Казахстане: основные проблемы и вызовы. – 2022. – № 3. – С. 12–16.
- 3 Ковалев М.М., Головенчик Г.Г. От финтех-компаний – к цифровым банкам // Вестник Ассоциации белорусских банков. – 2018. – № 8. – С. 13–24.
- 4 Ernst & Young. Режим доступа: EY Global Banking Outlook 2019. URL: https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Global_Banking_Outlook_2019.
- 5 Семеко Г.В. Технологии финансовых услуг в 2020 году и в дальнейшем: революционные перемены // Pricewater house Coopers. URL: https://www.pwc.ru/ru/banking/publications/_FinTech (дата обращения: 31.03.2020)
- 6 Кронк Дж. Цифровая трансформация финансовых услуг – надёжное вложение в будущее // Cisco. URL: https://www.cisco.com/c/dam/m/ru_ru_Financial_ru.pdf 4
- 7 Семеко Г.В. Технологии финансовых услуг в 2020 году и в дальнейшем: революционные перемены // Pricewater house Coopers. URL: https://www.pwc.ru/ru/banking/publications/_FinTech (дата обращения: 31.03.2020)
- 8 Дьячков А.А. Особенности цифровизации банковской среды: отечественный и зарубежный опыт // Экономика и бизнес: теория и практика. – 2019. – № 7. – С. 29–33.
- 9 Жантурина А., Ибрагимов М. Обзор индустрии и цифровой инфраструктуры // Финтех рынок Казахстана. – 2024. – 2-е издание. – С. 8.
- 10 Омельчук Н. Как FinTech меняет мир финансов: исследование EY. URL: <https://etoday.kz/finances/29538-kak-fintech-menyaet-mir-finansov-issledovanie-ey/>
- 11 Финансовая импровизация / Онлайн-конференция об информационных технологиях в финансовом секторе Казахстана. Profit Retail Day. – Алматы, 2021.
- 12 ИКТ-рынок Казахстана. Текущее состояние и прогнозы развития до 2027 года. – 2023. – С. 18. URL: https://www.gov.kz/uploads/2024/2/12/0c6500_bbaaa_233b76e0c_1101971415f4_original.8081299
- 13 Энелане Н. Цифровая экономика: банковский сектор делает шаг вперед. URL: <http://informburo>
- 14 «Invest Online» – удобное инвестирование в ценные бумаги через мобильное приложение или веб-сайт. URL: <https://cdb.kz/sistema/novosti/invest-online-udobnoe-investirovanie-v-tsennye-bumagi-cherez-mobilnoe-prilozhenie-ili-veb-sayt>
- 15 Цифровые банки Казахстана: численность активных пользователей онлайн-сервисов банков перевалила за 22 миллиона. URL: <https://www.banker.kz/news/tsifrovye-banki-kazakhstan-chislennost-aktivnykh>
- 16 О развитии Open API и Open Banking в Казахстане на 2023–2025 годы. URL: <https://nationalbank.kz/ru/news/informacionnye-soobshcheniya/14684>

REFERENCES

- 1 Blagoev V.I., Shustova E.P. (2022) Ocenka kachestva uslug internet bankinga na primere bankov Kazahstana // Nauka o cheloveke: gumanitarnye issledovanija. No. 4. P. 139–147. (In Russian).
- 2 Aslanova N. (2022) Cifrovizacija v Kazahstane: osnovnye problemy i vyzovy. No. 3. P. 12–16. (In Russian).
- 3 Kovalev M.M., Golovenchik G.G. (2018) Ot finteh-kompanij – k cifrovym bankam // Vestnik Associacii belorusskih bankov. No. 8. P. 13–24. (In Russian).
- 4 Ernst & Young. Rezhim dostupa: EY Global Banking Outlook 2019. URL: https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Global_Banking_Outlook_2019. (In English).
- 5 Semeko G.V. Tehnologii finansovyh uslug v 2020 godu i v dal'nejshem: revoljucionnye peremeny // Pricewater house Coopers. URL: https://www.pwc.ru/ru/banking/publications/_FinTech (data obrashhenija: 31.03.2020). (In Russian).
- 6 Kronk Dzh. Cifrovaja transformacija finansovyh uslug – nadjozhnoe vlozhenie v budushhee // Cisco. URL: https://www.cisco.com/c/dam/m/ru_ru_Financial_ru.pdf 4. (In Russian).
- 7 Semeko G.V. Tehnologii finansovyh uslug v 2020 godu i v dal'nejshem: revoljucionnye peremeny // Pricewater house Coopers. URL: https://www.pwc.ru/ru/banking/publications/_FinTech (data obrashhenija: 31.03.2020). (In Russian).
- 8 D'jachkov A.A. (2019) Osobennosti cifrovizacii bankovskoj sredy: otechestvennyj i zarubezhnyj opyt // Jekonomika i biznes: teorija i praktika. No. 7. P. 29–33. (In Russian).
- 9 Zhanturina A., Ibragimov M. (2024) Obzor industrii i cifrovoj infrastruktury // Finteh rynek Kazahstana. 2-e izdanie. P. 8. (In Russian).
- 10 Omel'chuk N. Kak FinTech menjaet mir finansov: issledovanie EY. URL: <https://etoday.kz/finances/29538-kak-fintech-menjaet-mir-finansov-issledovanie-ey/>. (In Russian).
- 11 Finansovaja improvizacija / Onlajn-konferencija ob informacionnyh tehnologijah v finansovom sektore Kazahstana. Profit Retail Day. Almaty, 2021. (In Russian).
- 12 IKT-rynek Kazahstana. Tekushhee sostojanie i prognozy razvitija do 2027 goda. 2023. P. 18. URL: https://www.gov.kz/uploads/2024/2/12/0c6500_bbaaa_233b76e0c_1101971415f4_original.8081299. (In Russian).
- 13 Jenelane N. Cifrovaja jekonomika: bankovskij sektor delaet shag vpered. URL: <http://informburo>. (In Russian).
- 14 «Invest Online» – udobnoe investirovanie v cennye bumagi cherez mobil'noe prilozhenie ili veb-sajt. URL: <https://cdb.kz/sistema/novosti/invest-online-udobnoe-investirovanie-v-tsennye-bumagi-cherez-mobilnoe-prilozhenie-ili-veb-sajt>. (In Russian).
- 15 Cifrovye banki Kazahstana: chislennost' aktivnyh pol'zovatelej onlajn-servisov bankov perevalila za 22 milliona. URL: <https://www.banker.kz/news/tsifrovye-banki-kazahstana-chislennost-aktivnykh>. (In Russian).
- 16 O razvitii Open API i Open Banking v Kazahstane na 2023–2025 gody. URL: <https://nationalbank.kz/ru/news/informacionnye-soobshcheniya/14684>. (In Russian).

БЕРТАЕВА К.Ж.,*¹

д.э.н., профессор.

*e-mail: kul.bert@mail.ru

ORCID ID: 0000-0001-5878-3966

ОНАЛТАЕВ Д.О.,²

к.э.н., профессор.

e-mail: darkhano@inbox.ru

ORCID ID: 0000-0002-4247-5288

АКИМБАЕВА К.Т.,²

докторант.

e-mail: karla74@inbox.ru

ORCID ID: 0009-0001-1793-178X

ИСАЕВА А.Т.,³

к.э.н., доцент.

e-mail: Issaeva_ainur@mail.ru

ORCID ID: 0000-0002-8907-8634

¹Алматинский гуманитарно-экономический университет,

г. Алматы, Казахстан

²Казахский национальный университет им. аль-Фараби,

г. Алматы, Казахстан

³Казахский национальный педагогический университет им. Абая
г. Алматы, Казахстан

ЦИФРОВИЗАЦИЯ КАЗАХСТАНСКИХ БАНКОВ

Аннотация

Финансовая отрасль, в том числе и банковский сектор, традиционно выступают лидерами во внедрении инновационных технологий и цифровых сервисов для своих клиентов. Цифровые продукты и решения помогают быстро и удобно получать финансовые услуги, а доступные и простые в применении сервисы становятся неотъемлемой частью казахстанских финансовых институтов. Уже сейчас можно получать банковские услуги дистанционно и с использованием биометрических технологий. Также в Казахстане растет число «гибридных» клиентов банков. Казахские банки внедряют новые решения по онлайн-открытию банковского счета и использованию биометрических технологий (отпечатки пальцев, голос и распознавание лица). Запущен сервис для онлайн-открытия юридическими лицами банковского счета и заключения договора обязательного страхования на этапе их государственной регистрации через портал электронного правительства, то есть вновь создаваемое юридическое лицо в рамках одной электронной процедуры может пройти государственную регистрацию, открыть банковский счет по своему усмотрению в одном из банков второго уровня, предлагающем такой сервис, и застраховать своих работников. Таким образом, активно идет процесс формирования новой цифровой системы финансовых услуг. Научная новизна исследования заключается в том, что авторы статьи предлагают конкретные рекомендации по совершенствованию деятельности казахстанских банков второго уровня по использованию цифровизации и новых информационных продуктов. В частности: разработка четкой цифровой стратегии для малых и средних компаний и предприятий, поскольку в настоящее время они сталкиваются с определенными негативными проблемами из-за киберугроз и рисков новых технологий. Он обеспечивает эффективный старт программе, состоящей из создания долгосрочных институтов инновационного развития и конкретных проектов в конкретных секторах для устойчивого развития процесса цифровизации. Практическая значимость исследования заключается в том, что Open API и Open Banking и др. направлены на продолжение внедрения новых информационных продуктов, доступных казахстанским банкам второго уровня. Авторы на основе проведенного анализа текущей ситуации в казахстанской банковской системе предлагают активно внедрять новые решения по онлайн-открытию банковского счета, что является основной целью исследования и отражает практическую значимость его результатов.

Ключевые слова: банковский сектор, цифровые финансы, цифровизация банков, интернет-банкинг, мобильные банковские приложения, цифровой банкинг.

BERTAYEVA K.ZH.,*¹

d.e.s., professor.

*e-mail: kul.bert@mail.ru

ORCID ID: 0000-0001-5878-3966

ONALTAYEV D.O.,²

c.e.s., professor.

e-mail: darkhano@inbox.ru

ORCID ID: 0000-0002-4247-5288

AKIMBAYEVAK.T.,²

PhD student.

e-mail: karla74@inbox.ru

ORCID ID: 0009-0001-1793-178X

ISSAEVA A.T.,³

c.e.s., associate professor.

e-mail: Issaeva_ainur@mail.ru

ORCID ID: 0000-0002-8907-8634

¹Almaty University of

Humanities and Economics,

Almaty, Kazakhstan

²Al-Farabi Kazakh National University,

Almaty, Kazakhstan

³Kazakh National

Pedagogical University named after Abai

Almaty, Kazakhstan

DIGITALIZATION OF KAZAKHSTANI BANKS

Abstract

The financial industry, including the banking sector, has traditionally been a leader in introducing innovative technologies and digital services to its customers. Digital products and solutions help to receive financial services quickly and conveniently, and affordable and easy-to-use services are becoming an integral part of Kazakhstani financial institutions. It is already possible to receive banking services remotely and using biometric technologies. At the same time, the number of «hybrid» bank customers is growing in Kazakhstan. Kazakhstani banks are introducing new solutions for online bank account opening and the use of biometric technologies (fingerprints, voice and face recognition). A service has been launched for online opening of a bank account by legal entities and concluding a compulsory insurance contract at the stage of their state registration through the e-government portal, that is, a newly created legal entity can undergo state registration within the framework of one electronic procedure, open a bank account at its discretion in one of the second-tier banks offering such a service, and insure its employees. Thus, the process of forming a new digital financial services system is actively underway. Scientific novelty of the study lies in the fact that the authors of the article offer specific recommendations to improve the activities of Kazakhstan's second-tier banks on the use of digitalisation and new information products. In particular: the development of a clear digital strategy for small and medium-sized companies and enterprises, as they currently face certain negative problems due to cyber threats and risks of new technologies. It provides an effective start to a programme consisting of the creation of long-term innovation development institutions and specific projects in specific sectors for the sustainable development of the digitalisation process. The practical significance of the study lies in the fact that Open API and Open Banking, etc. are aimed at continuing the introduction of new information products available to Kazakhstan's second-tier banks. The authors, based on the analysis of the current situation in the Kazakh banking system, propose to actively implement new solutions for online bank account opening, which is the main objective of the study and reflects the practical significance of its results.

Key words: banking sector, digital finance, digitalization of banks, internet banking, mobile banking applications, digital banking.

Мақаланың редакцияға түскен күні: 11.04.2024